

Sušica

Pavlek Miškina

Nekako sa strahom i s oprezom približavao sam se jednoj od onih, već rijetkih, starinskih kućica sa niskim i čađavim krovom bez dimnjaka, gdje se sve naokolo ispod strehe sramežljivo nadgledava dim; a kad bi se već jednom provukao, veselo bi poskočio, poigrao se dvorištem i brže bolje razletio u zraku. U toj kući - kako sam po pripovijedanju susjeda znao - bolovala je neka djevojka od sušice. Soba je šest metara duga, dva visoka, četiri široka na njoj tri prozora šezdeset centimetara visoki, četrdeset široki, od kojih se dva jedanput godišnje otvaraju, t. j., kad se čisti i bijeli soba. U kutu je zemljana peć, preudešena za kuhanje. Od Sviju svetih, pa do Uskrsa loži se tu, kuha. Pod - dakako - nabijena zemlja. U toj sobi ljeti i zimi stanuje obitelj od devet članova. Otac, mati i petero djece, a jedan je sin još i oženjen, dakle još snaha i dijete. Mladi sin se prigodice bavi postolarskim zanatom. Otkad je došla kriza u selo, novo, dakako ne pravi, samo krpi. U jesen i zimi, kad se ne može hodati bosonog dolaze ljudi i donose tko što ima. Neki čekaju, da im brže svrši, drugi podbiju potplate sami. U tim mjesecima rijetki su dani, da tkogod ne dođe; nekad i petorica na jedanput, jer su domaćini prema svakom susretljivi. Poznavaoci njihovih prilika vele: »I moraju!« Siromaštvo, a tri kćeri za udaju ...

Kad sam došao njima, izgledalo je u sobi kao u kupeu trećeg razreda u subotnji ili kakav vašarski dan. Jedva je bilo toliko mjesta, da sam imao kud metnuti spise. Trojica njih bosonogi s lulama u ustima, u kojima se pretvarala u pepeo trsova kora, pomiješana višnjevim lišćem, nešto su krpili i vukli iz lula kao za okladu. Maleni prozorčići, musavi i znojni od isparivanja, dima i prašine, izgledali su još manji. Trebalo se upravo otimati za svjetlo. Sumrak, jesen, predvečerje i bolest nekako kao da su srodni. Tu je početak straha, koji donosi tama, neizvjesnost, u kojoj se čovjeku može svašta dogoditi. I zato, kad je čovjeku uspjelo ukrasti bogovima barem tračak svjetla - vatru - da rasvijetli komadić noći, izgubio je polovinu straha.

Bilo mi je nekako tjeskobno, osjećao sam se stranim i nepotrebnim u kući. Žurio sam se, da brže dovršim i da se maknem:

- A što je kćeri, upitam mater, visoku i suhonjavu ženu sa uleknutim prsima, podrugljivim žutim mačjim očima i neobično ostrim jezikom; sjela je kraj djevojčina uzglavlja, molila krunicu i u isti čas odgovarala na čije upite, stavljala različite primjedbe i nekako me nepovjerljivo promatrala.

- A kaj bi ji bilo, malo se nahladila, breše - -

- Dugo već?

- Celo leto - - -

- Da li ste bili kod liječnika?

- Em smo bili, al, bolje reći, on je bil pri nas. Tak se zvikal, kak kakav paloc (trgovac sa svinjama). Veli, ima sušicu. On ju ima v žepu, mu vrag mater i doktoru! Kaj mislite, malo ju je pregledal, pod ruku porinil nekakvu steklenu cev, po pleči poklopal s prsti, napisal nekulko reči, koje morti ni sam ne zna prečitati, i trideset dinarov! Kaj ti veliš na to? Em si i ti ze sela? To su četiri kokoši, jedna velika košara jajec; kak bi to nje dugo bilo za pojesti. Dva meseca bi se krepila. I da je bar lepo rekel, nego onak vikati ...

- Što je tu gazda? Kak morete biti tulki ludi v jedni hiži? Si bote pokrepali. Nekaj ji donesite, de bu pluvala.

- Dobro kaj se more zbrehnuti, kaj ji se otprio i dok se očisti, bo bolje. A ve se čisti, ide z nje nekakvo zrnje, kak gnjilo meso. Am ja znam, kaj je to sušica. To je ono, de naduva, a ne da se zbrehati, anikaj žnje. A ne ovo.

- Daj, Maro, pljuni malo, da bo videl ...

Djevojka u krevetu nije ni primijetila, kad sam došao u kuću, jer je bila naučena, u zdravlju i u bolesti, na česte pohode. Tim više, jer sam došao tiho i skoro neprimjetljivo zatvorio vrata za sobom. A kako je mojim dolaskom nastao u sobi mir, a ona je željna mira, malko je zadrijemala. Ležala je tako s podmetnutim jastukom ispod leđa, a lice je zaronila u ruke i nekako pištajući primala i ispuštala zrak. Kad sam joj se približio, pogledah me je mutnim, crvenožutim očima. I ne znam, da li da ugodi materi, ili po potrebi, napne se, i u istinu iz nje iskoči gnjusni komad nečeg krvavožutog. Lecnuo sam se, jer su se kapljice rose razletile oko nje, po materi, pokrivaču, sve do mene; po onim ljudima, što su sjedjeli na klupi i krpili, pa čak i preko njih u zipku, u kojoj je ležalo polugodišnje dijete. Sa blijedožutom kosom, sa svojim velikim tamnomodrim očima dijete je široko gledala u svijet kao da se već sada osjećalo odijeljenim od njega velikim razmakom, to me je dijete nekako čudno pogledalo i činilo mi se u onoj tami kao da me moli: Pomozi! Vidiš, preslabo sam i kako ću ovako putovati pustinjom života.

Ne znam, da li je to baš tako bilo. Možda nijesam dobro vidio. Bilo je pretamno u sobi, a i moje su oči već istrošene, slabe. No, a i čemu više svijetla u ovakvimzgodama ... ?

- A kako Vi drugi, da li ste zdravi? upitam.

- I ova druga ne prava; hodila za plaću prati, nazebla je i breše. Sem rekla doktoru, kaj bi i nju pregleda!. Samo se je nasmejao... Bi za trideset dinarova. Veliju, da doktor nekaj zna. Zna vruga velikoga, te zna. Breha ne znaju zvraciti - reče žena, naprči usne, zažmiri očima i počne, premještajući kronicu iz jedne ruke u drugu:

- Če je suđeno mrti, a što more pomoći ... ? što? - ---

Da ju utješim, počeo sam joj tumačiti, kako neki predlažu osiguranje protiv ove bolesti. To ne može svladati jedan čovjek, jedna kuća, tu treba da se složi cijeli narod, i da se na to troši dio narodnog poreza ...

- Je koga der vruga! Nesu nam dosta pokrali i tu još bodo... oglasi se iz kuta kuće domaćin, koji je dotle kraj peći s ostalima nešto nerazumljivo gundao. Ogledam se. Njegov pogled, gnjevan pogled, još je uvijek počivao na meni. Kao da je i mene činio odgovornim za zlo, koje ga bije, nastavi:

- Dok so deca bila mala, bilo nam je leže, mogli smo nekaj zaslužiti. A ve? Si so za posel, vsi delaju i nikud nemremo. Si smo goli i bosii. Gle, kakav sem, reče i istupi naprijed. Bio je u staroj, izlizanoj odjeći, koja se raspadala u krpe.

- Vidiš, to mi je se kaj imam; žena veli - Zakaj si ne kupiš? Mene je sram, kaj si takav ... Bi kupil, da je za kaj. Ni druge, ne s kem naplatiti ...

- Tak ti je to tak, moj bača, nastavi žena. Semu je kriva bokčija i lopovi. Negda je bilo drugač. Pametujem, kak su negda stari na Bartolovo sušili kožuve. Mam rano, dok je sunce išlo vun, saki je znesel svojega na plot, kaj je ne bi moli jeli. A bilo je i kaj; saki je imel svojega. Ne bilo hiže prež njega. Naši susedi Sočevi imeli so ji tulko, kaj se pod njimi plot zrušil Ne onda bilo sušice, ne. Če je žena išla zimi prat, dobila je pri rodu, ak je bila sirota, a radi so ji dali, kad so imeli. Ljudi su dobro jeli, pili, a pri svaki hiži toklo se marše. Nišče ne jajca tržil. A ve? Se su nam pokrali, se moramo prodati i njimi dati. Onda mora biti sušica, mora. Nevola je velka zgrabila. To ti je, vidiš krivo, to, a ne kaj doktor veli: Pazi de pluje! ...

Zgрозim se, nešto užasno lezi na meni. Cijeli je moj živčani sistem uznemiren. Spuštam se u svijest, u potsvijest ovih bića. Mislim o jeseni, tami, o ovim vječnim bolovima, o vječnoj nemoći. Strah je čovjeka, kad vidi, kako mu umire drug, jedan čovjek. A kako da nas ne podilazi strah, kad nam pred očima tama guta cijele obitelji. Odlazim ... Mislim o onoj ženi, kojoj je srce tako otvrdnulo, ili već možda puklo od boli, da i ne žali za djecom; o ovom čovjeku, kojega je bijeda tako iznakazila da ga se stidi vlastita njegova žena. Može li ovaj čovjek, ova žena, i misliti drukčije? Tko ga je osudio na takav život? Društvo? Tko?

Sam, jer je glup? A da i jest, da li je to dovoljno znati za umirenje svoje savjesti, svoje odgovornosti ...

Glup sam, preglup, a da to shvatim.